

Služby Národní knihovny ČR v revitalizovaném Klementinu

Úvodní poznámka: Tento dokument není klasickým stavebním programem, ale vizí revitalizace historického Klementina pro potřeby knihovnických, informačních a dalších služeb (služby) Národní knihovny ČR (NK ČR). Kompletní stavební program pro celou revitalizaci Klementina jako úvodní podklad pro architektonickou soutěž nelze vytvořit – revitalizace Klementina je v běhu, první etapa je téměř dokončena, druhá těsně před zahájením. Časové horizonty jednotlivých etap stejně jako finanční prostředky jsou již pevně naplánovány. Předkládaná vize si klade za cíl propojit a sjednotit etapy již dokončené, probíhající i plánované a vnést do nich systém a řád.

Základní východiska a limity

V revitalizovaném barokním areálu Klementina umístíme především služby NK ČR a navazující často využívané fondy. Málo využívané fondy a provozní útvary bez těsné vazby na přímé služby přesuneme do Centrálního depozitáře v Hostivaři. Dokončení obou staveb v plánovaných termínech je nezbytnou podmínkou pro poskytování služeb a plnění všech statutárních úkolů NK ČR.

Revitalizace Klementina proběhne s respektem a pokorou k baroknímu areálu. I bez radikálních, k baroknímu areálu necitlivých zásahů a změn lze v Klementinu vytvořit podmínky pro velmi příjemnou, atraktivní a dobře fungující „moderní“ knihovnu 21. století. Jsme si vědomi omezení, které představuje limitovaný prostor pro umístění knihovnických fondů daný kombinací malé únosnosti podlah v nadzemních podlažích a problematickým využitím podzemních podlaží v těsném sousedství Vltavy. Toto omezení částečně utlumí dostupnost českých dokumentů v digitální podobě v rámci projektu Národní digitální knihovna i nárůst získávání zahraničních dokumentů v digitální podobě.

Charakter NK ČR v revitalizovaném Klementinu

Moderní národní knihovny 21. století již dávno nejsou jen prostorem pro studium. Staly se nejen místem poznávání, ale i prostorem pro setkávání a různé vzdělávací a kulturní aktivity.

Výrazným trendem posledních let je otevírání národních knihoven veřejnosti. Kromě snahy otevřít národní kulturní dědictví široké veřejnosti usilují národní knihovny o jeho uchování pro příští generace v podobě analogové i digitální. Různé typy knihoven se snaží oslovit a přilákat návštěvníky originálními a zajímavými prostory. Městská knihovna v Seattle má svůj obývák, Národní knihovna Francie náměstí, my nabídneme oázu uprostřed města v podobě zelených nádvoří bez automobilové dopravy lemovaných širokými chodbami s ambity a revitalizované studovny, jimiž prošlo mnoho generací a významných osobností.

Všechny vstupy do Klementina budou otevřené a „zvoucí“, bez stávajících odrazujících závor a jiných bariér. Vstup z Karlovy ulice bude lemován provozovny důstojnými pro vstup do NK ČR – stylovou kavárnou a knihkupectvím, což přinese alespoň lokální zkulturnění na příliš komerční pěší zónu.

Chceme, aby knihovna v revitalizovaném Klementinu byla pro návštěvníky přehledná a „čitelná“, aby paralelně mohla nabízet různé aktivity tak, aby se navzájem obohacovaly, ale nerušily. Chceme, aby Klementinum žilo i v době, kdy bude knihovna uzavřena. Proto knihovní a neknihovní provozy umístíme do oddělených traktů se samostatnými vstupy.

Základní služby a studovny NK ČR soustředíme do přízemí. Do vyšších pater přímo k hlavním komunikacím umístíme oborově uspořádané volné výběry, specializované studovny hudebního

oddělení, historických fondů, knihovnické literatury, periodik a Slovanské knihovny. Na všechny studovny budou navazovat další související služby.

Semafor služeb

Naši představu o fungování NK ČR v revitalizovaném Klementinu názorně vystihuje kruhové schéma postavené na principu semaforu. Systém barev a čar se vzájemně doplňují. Stejně jako u semaforu znamená zelená barva volno a červená stůj. Místa setkávání a základní služby určené všem jsou umístěny v zelených prstencích před přerušovanou čarou. Přerušovaná čára značí nutnost registrace pro vstup do studoven a volných výběrů. Přísná pravidla a omezení platí pro vstup do studovny historických fondů, což signalizuje kromě červené barvy i silná plná čára.

Místo setkávání

je určeno všem bez rozdílu a omezení. Každý může do této zóny přicházet a opouštět ji bez kontroly. Do tohoto prostoru patří všechna nádvoří s výjimkou Révového, stylová kavárna (pražského či vídeňského typu) s možností četby periodik v papírové i digitální podobě s předzahrádkami a knihkupectví nabízející kromě knih též mapy, hudebniny a materiály vydané knihovnou a o knihovně.

Základní služby pro všechny

označují široké spektrum služeb, které budou v Klementinu poskytovány. Jedná se o služby knihovnické, ale i vzdělávací, kulturní a další.

Knihovnické služby

Do této zóny spadá centrální hala služeb v přímé vazbě na vstup pro veřejnost, navazující chodby v přízemí i v prvním patře a bufet. Zóna bude volně přístupná jako místo prvního přijetí návštěvníka s informacemi o fondech a službách knihovny. Kromě příručního fondu referenční literatury ve volném výběru zde budou k dispozici elektronické katalogy, báze dat, portály, Národní digitální knihovna, archiv českého webu, zahraniční elektronické zdroje. Přístup na internet umožní kromě využití běžně dostupných zdrojů i přístup k finančně nákladným placeným službám a zdrojům. Uživatel zde získá základní informace, odborné konzultace, referenční a rešeršní služby a může zde absolvovat vstupní uživatelská školení. Bude zde umístěna registrace čtenářů, dále výpůjční protokol, centrální pokladna, příjem a výdej zakázek reprografických služeb, samoobslužné kopírování, prostor pro studium referenční literatury, školicí a konzultační prostor. Na centrální halu služeb budou navazovat otevřené prostory v obnoveném systému koridorů, které budou poskytovat prostor pro rychlé využití veškerých elektronických zdrojů knihovny a informací o knihovně i místa k relaxaci a komunikaci. Obnovenou funkci dostane bývalý rajský dvůr kláštera, dnešní Révové nádvoří, které by mělo v souladu s tradicí vybízet k meditaci i odpočinku. Otevřené zóny nabídnou variabilní občerstvení včetně vnitřní restaurace/bufetu. Návštěvníci mohou do tohoto prostoru vstupovat bez registrace a kontroly, s ohledem na přítomnost dokumentů však budou při odchodu procházet běžnou kontrolou vynášených dokumentů.

Vzdělávací aktivity

V areálu Klementina probíhá již nyní řada vzdělávacích aktivit převážně s orientací na obor knihovnictví. Tyto aktivity budou pokračovat i v revitalizovaném areálu. Revitalizované Klementinum nabídne nové prostory a umožní vzdělávací aktivity rozšířit – půjde především o akce pořádané v kooperaci s Univerzitou Karlovou, ale i s dalšími institucemi. Kombinace velkého sálu s řadou menších sálů bude ideálním prostorem pro konání odborných konferencí. Separátní umístění „malého kongresového centra“ v traktu po bývalé Státní technické knihovně umožní optimální využití vyčleněných prostor, aniž by ovlivnilo negativně vlastní život knihovny. I uvnitř vlastní knihovny budou další prostory věnované vzdělávání, zejména odbornému knihovnickému, případně i pro skupinová školení uživatelů knihovny. Návštěvníci mohou do tohoto prostoru vstupovat bez uživatelské registrace a kontroly nebo s platnou vstupenkou či registrací na konferenci, podle charakteru akce a prostoru mohou při odchodu procházet běžnou kontrolou vynášených dokumentů a dalších předmětů.

Kulturní a další aktivity

Revitalizované Klementinum poskytne řadu variabilních prostor pro bohaté kulturní a další aktivity. Kromě již existujícího prohlídkového okruhu zahrnujícího Barokní sál, Astronomickou věž a Zrcadlovou kapli, kde se pořádají rovněž koncerty, a zasedací síně, kde probíhají kulturní besedy, přibude velký víceúčelový sál, prostory pro větší i menší výstavy a další kulturní akce a další zasedací sály. Na prostory určené pro vzdělávací a kulturní aktivity bude navazovat variabilní prostor pro občerstvení a odpočinek pro návštěvníky různých akcí. Návštěvníci mohou do tohoto prostoru vstupovat bez registrace a kontroly nebo s platnou vstupenkou, podle charakteru akce a prostoru mohou při odchodu procházet běžnou kontrolou vynášených dokumentů a dalších předmětů.

Studovny a zóny s volným výběrem

Tradiční prostory studoven a navazujících studijních zón budou řešeny jako prostor se studijními místy a volným výběrem odborné literatury určeným ke studiu na místě. Tradiční studovny sálového typu, intimnější studijní boxy v jednotlivých místnostech obklopujících chodby, které lemují vnitřní nádvoří (Révové a Divadelní) i nově vzniklý dvoupatrový prostor tzv. volného výběru poskytnou dostatek míst v základním vybavení jak pro studium vlastních dokumentů, dokumentů ve volném výběru i dokumentů distribuovaných ze systému skladišť dopravníkem, vždy s vazbou na další služby – samoobslužné kopírování, přístup k výpočetní technice, bezdrátové připojení a základní konzultační a poradenské služby. Bude zde možnost hlasité komunikace mezi uživateli v samostatných pronajimatelných klubovnách. Uživatelé budou moci využít konzultační a výpůjční služby s možností dlouhodobého rezervování dokumentů uložených ve skladištích. Studijní zóna plochou velkých studoven a přístupem do otevřených volných výběrů uspokojí uživatele, kteří při studiu větší prostor

preferují. Milovníkům většího soukromí nabídneme klidná komorní zákoutí nebo pronajimatelné izolované prostory. Vstup do této zóny předpokládá povinnost podrobit se kontrole platné čtenářské registrace, identifikaci vnášených dokumentů a odložení objemnějších zavazadel a svrchního oděvu v obsluhovaných i samoobslužných šatnách. Při opuštění knihovny budou návštěvníci této zóny procházet běžnou kontrolou vynášených dokumentů.

Specializované studovny

nabídnou uživatelům soustavu specializovaných pracovišť (Slovanská knihovna, Hudební oddělení, Knihovna knihovnické literatury, Studovna periodik a další). Uživatelům zde budou k dispozici konzultační a výpůjční služby (výdej/příjem objednaných a rezervovaných dokumentů ze skladišť a z obsluhovaných příručních fondů), prostor pro studium fondů z příručních knihoven a další návazné služby (kopírování, bezdrátové připojení atd). Vstup do této zóny předpokládá povinnost podrobit se kontrole platné čtenářské registrace, identifikaci vnášených dokumentů a odložení objemnějších zavazadel a svrchního oděvu v šatně. Při opuštění knihovny budou návštěvníci této zóny procházet běžnou kontrolou vynášených dokumentů. V jednotlivých studovnách bude vstup i výstup dále regulován podle konkrétních specifik.

Studovny a zóny s badatelským režimem

nabídnou ve zvláštním ochranném režimu přístup k historickým a konzervačním fondům, případně k dokumentům, jejichž oběh je regulován trestním zákoníkem (Studovna oddělení rukopisů a starých tisků, vyčleněné zóny ve studovně Hudebního oddělení, Slovanské knihovně a režimové studovně). Uživatelé využívající tyto služby budou podrobeni nejprísnějším kontrolním opatřením a to jak na vstupu, tak na výstupu z této zóny. I v tomto zpřísněném režimu budou poskytovány komplexní služby v komfortu obvyklém na dalších, otevřenějších pracovištích.

Kromě zón uvedených v semaforu služeb se bude v revitalizovaném Klementinu vyskytovat ještě **šedá zóna** kanceláří a interních pracovišť NK ČR, do které budou mít návštěvníci a uživatelé knihovny omezený přístup pouze s vědomím nebo v doprovodu příslušných pracovníků nebo zde nebude přístup veřejnosti možný vůbec. V porovnání se současnou situací bude tato zóna dramaticky redukována.